

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1930

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΓΙΑΤΙ ΞΗΡΩΚΟΠΗΣΕΝ Η ΠΟΙΗΣΗ

— ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΙΤΙΑ —

Ἡ κατάπτωση τῆς ποίησης, πού ἀρχισε μέ τόν εἰκοστόν αἰῶνα, ὀλοκληρώθηκε σέ κατάσταση χρεωκοπίας κατὰ τήν μεταπολεμική ἐποχή, καί ἰδίως μετά τὸ 1920. Καί μόνο ἡ λέξη «οἱ μεγάλοι ποιητές» πού ἄλλοτε ἦταν ὁ μεγαλύτερος τίτλος τῆς ἀνθρώπινης διανοήσεως καί τῆς ἐθνικῆς σταδιοδρομίας στήν ἱστορία ἑνὸς λαοῦ, λέξη πού προκαλοῦσε στό περᾶσμα τῶν αἰῶνων τὸν ἀσχολίαστο θαυμασμό τοῦ πλήθους, δὲν συναντᾷ σήμερα παρά τὴν ἀδιαφορία καί συχνὰ τὸ χλευασμό. Ὅχι μόνο δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ πιά στήν κοινὴ συνείδηση ἕνα ἔθνος γιὰ μεγάλο, ἀν παρουσιάσῃ μεγάλους ποιητές, μὰ ἔχει καταστήσει καί ἱστορικὰ ἀκατάληπτη ἡ ἔννοια. Θὰ συναντήσετε πολλοὺς πού θὰ ἐκδηλώσουν μιὰν εὐλαδικὴ ἀποχαύνωση ἀπαριθμώντας, ἐνίοτε μὲ κάποιο φανατισμό, τὰ ὀνόματα μεγάλων ποιητῶν στό πέρασμα τῶν αἰῶνων, ἀπὸ τὸν Ὀμηροῦς ἕως τὸν Γιουβενάλη, τὸν Μίλτωνο, τὸν Γκαίτε. Μὰ κανεῖς, κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς δὲν θὰ βῆ σέ θέση νὰ παραδεχθῇ συνειδητὰ τὸν θαυμασμόν αὐτό, δὲ θάχῃ τόπο στήν ψυχὴ του ἀρχετὸ γιὰ νὰ τὸν ἐξηγήσῃ. Ἄν υπάρχουν ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, αὐτὸ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει καθόλου. Δὲν εἶναι οἱ ἐξαιρέσεις πού δίνουν τὴν ἐντύπωση καί τὸ κύρος τοῦ συνόλου. Κι' ὅμως ἄλλοτε τὸ πλῆθος, ὁ λαός, τὸ σύνολο, ἦταν σέ θέση νὰ κατανοήσῃ τὴν κολοσιαία ἀξία τῆς ποίησης, νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐπίδρασὴ τῆς ἐπάνω στήν ἀνθρώπινη ἐξέλιξη καί νὰ τὴν τοποθετήσῃ ψηλότερα ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καί ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην καί ἀπὸ τὰ ὑλικά συμφέροντα ἑνὸς λαοῦ. Ἡ κατανόηση αὐτὴ γιὰ μᾶς εἶναι σήμερα ἀκατανόητη. Αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Κι' ὅποιος καμῶνεται πῶς πιστεύει τὰ ἐνάντια, δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ γελοῖος ὑποκριτῆς.

Μὰ τὰ φαινόμενα καί τὰ γεγονότα εἶναι ἀλληλένδετα μὲ τὰ ἐλατήριά τους, εἶναι ὑποταγμένα σέ νόμους βιολογικοὺς ἀσάλευτους. Ἄν ἔλειψε ἡ ἐκτίμησις στοὺς μεγάλους ποιητές, αὐτὸ προέρχεται γιὰτί ἔλειψαν οἱ μεγάλοι ποιητές. Πολλοὶ θὰ μπορούσαν πρόχειρα νὰ μ' ἀντικρούσουν, λέγοντας: Ὅχι. Ἐπειδὴ ἐξέπεσε ἡ ποιητικὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου, γι' αὐτὸ μαράθηκε καί ὁ ζῆλος τῶν ποιητῶν. Δὲν εἶν' ἔτσι. Πρῶτα - πρῶτα γιὰτί δὲν μπορῶ νὰ παραδεχθῶ τὴν ποιητικὴν μεγαλοφυΐαν νὰ ἀγεται καί νὰ φέρεται, νὰ ἐνθουσιάζεται καί νὰ νεκρώνεται ἀπὸ τὴν διανοητικὴν τοῦ πλήθους. Ἄλλιως δὲ θάταν ὑπέροχη. Κι' ἔπειτα, ἐπειδὴ ὑπάρχουν λόγοι σαφεῖς καί τετραγωνικοί, αἴτια καθαρὰ, πού ἐξηγοῦν γιὰτί ἔχρεωκόπησεν ἡ ποίηση, πρῶτα στήν ὄντοτητα τῶν ποιητῶν, πρῶτα ὡς καθαρὴ παραγωγή, καί ὕστερα στήν ἀντίληψη τῆς κοινῆς γνώμης. Μπορεῖ βέβαια νὰ χουμὲ ἀκόμη στόν κόσμο πεντέξῃ πού τοὺς λέμε μεγάλους ποιητές καί πού, ἂν τοὺς συγκρίνομε μὲ τοὺς μεγάλους ποιητές τῶν περασμένων αἰῶνων, δὲν θὰ τοὺς βρῖσκαμε οὔτε μέτριους. Μὰ καί γι' αὐτοὺς, πού ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι τοὺς θεωροῦμε μεγάλους, δὲν τρέφομε παρά περιθωριακὴν ἐκτίμησιν, κάτι γιὰ λοῦσο ἢ γιὰ εἶδος μουσείου σπανιστήτων. Ἀλλὰ τὸ μεγάλο γεγονός εἶναι ὅτι, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, εξαφανίζονται καί οἱ ἀπλῶς καλοὶ ποιητές τῆς σύγχρονης ἀντίληψης, καί οἱ μέτριοι ἀκόμα. Καί μαζί μ' αὐτοὺς εξαφανίζεται ὄχι πιά ὁ θαυμασμός καί ἡ ἐκτίμησις τοῦ πλήθους γιὰ τοὺς μεγάλους ποιητές, μὰ καί αὐτὴ ἡ κατώτερης ποιότητος εὐχαρίστησὴς του, ἡ ἀπλή του τέρψις, τὸ ἀσήμαντο ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν ποιητικὴν παραγωγή τῆς ἐποχῆς του. Ὁ καταποντισμός τῆς ποίησης, ἔτσι, εἶναι ὀλοκληρωτικὸς. Ἱστορικὸς καί σύγχρονος. Δηλαδή,

έχει μόνον δέν υπάρχει ποιητική αντίληψη τής κοινής γνώμης σήμερα, έπειδή δέν υπάρχουν ποιητές πού νά τήν συντηρήσουν, μά δ ξεπεσμός αὐτῆς τῆς ποιητικῆς αντίληψης γεννά τήν ἀδιαφορία καί γιά τά πραγματικά μεγάλα ποιητικά έργα, γιά τοὺς κλασικοὺς ποιητές πού ἐστήριξαν τά βήματα τῆς ἀνθρωπότητας ἀνάμεκα στοὺς αἰῶνες. Ἔτσι, τὸ κακὸ εἶναι διπλό. Δέν ἔχουμε τίποτε πιά νεώτερο καί δέν εἴμαστε σέ θέση νάντιληφθοῦμε τὰ κεφάλαια πού μᾶς ἐκληρονόμησαν οἱ παλιοὶ καιροί. Καί τὰ αἷτια ὄλων αὐτῶν εἶναι πολλὰ καί κοινὰ γιά τήν ἐξήγησι ὄλων τῶν πλευρῶν τοῦ φαινομένου.

* *

Ἦρὶν ἐξετάσουμε τὰ αἷτια πού ἐπέδρασαν στήν ποιότητα, θά ἐξηγήσουμε τὰ αἷτια πού ἐπέδρασαν στήν ἐλάττωσι τῆς ποσότητος. Στις βιβλιοπωλικές βιτρίνες τῶν μεγάλων κέντρων τῆς Εὐρώπης, ὅπου κατὰ ἑκατοντάδες βγαίνουν καθημερινὰ καινούργια λογοτεχνικά βιβλία, τὰ ποιήματα εἶναι σπανιώτατα καί λείπουν ὀλότελα ἀπὸ τοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους. Ἔκει πού δέν προφταίνουν οἱ μεγάλοι ἐκδότες τῆς Εὐρώπης νά τυπώνουν ρομάντσα ἐπὶ ρομάντων, βιογραφίες, κριτικές κλπ., δέν βγάζουν οὐτ' ἓνα βιβλίον ποιητοῦ.

Ρωτήστε τώρα τοὺς ἐκδότες τῶν λογοτεχνικῶν περιοδικῶν, πού κατεπλακώνοντο ἄλλοτε κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τῶν νέων ποιητῶν, Στίχοι, χιλιάδες, μυριάδες στίχοι, ἔστω κι' ἀνόητοι κατὰ τὰ ἑννέα δέκατα. Τώρα μικρὰ πράγματα· ἴσυχασαν οἱ ἄνθρωποι. Γιατί;

Τὴν ἀπάντησι μᾶς τὴ δίνει ἡ φυσιολογία. Ἡ ποίηση στήν ἀρχικὴ τῆς αἷτια εἶναι φαινόμενο καθαρὰ σεξουαλικό. Μόλις τὸ σεξουαλικὸ ἐνστιχτο, τὸ Α καί τὸ Ω τῆς βιολογικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀρχίζει νά προσαρμόζη τὴν ἐκδήλωσίν του, μόλις τὸ libido, ἡ σεξουαλικὴ ἐπιθυμία, ἀγκαλιάσει τὴ γυναίκα-σύμβολο, πρὶν νά συντελεσθῇ ἡ σεξουαλικὴ ἱκανοποίησι, στὸ σκαλοπάτι τῆς πιδὸ μεγαλόπρεπης πόλης τῆς ζωῆς, τὸ ἐνστιχτο δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴν ποιητικὴ λύρα. Σπάνιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού δέν ἔγραψαν στίχους στή ζωὴ τους σὲ μιὰ ὠριμένη ἡλικία τῆς ἐφηβίας τους. Καί οἱ πρῶτοι αὐτοὶ στίχοι, σοφοί, συμβολικοί, στήν ἀπρόσωπη ἐρωτικὴ ἐκδήλωσι, ἀπευθύνονται συχνό-

τατα πρὸς ἓνα γυναικεῖο πρόσωπο πού τὸ δημιουργεῖ ἡ φαντασία τοῦ ποιητῆ καί πού, γιά νά τὸ ζωντανέψῃ περισσότερο, περιγράφει λεπτομερειακὰ τὰ χαρακτηριστικὰ του, τὰ «γαλανὰ μάτια», τὰ «ξανθὰ μαλιά», τὸ «αἰθέριο χαμόγελο», τὴ «φλογερὴ ματιά» κ. ο. κ. Μόλις ὁμως τὸ σεξουαλικὸ ἐνστιχτο ἱκανοποιηθῇ, μόλις μιὰ πραγματικὴ ἐρωμένη ἀντικαταστήσῃ τὴν φανταστικὴ, ἢ τὴν πλατωνικὴ, οἱ στίχοι παύουν. Ἀπὸ τοὺς ἑκατὸ ποιητές, μένει ἓνας· αὐτὸς περιορίζεται στὸ νά διατυπώσῃ ποιητικὰ ἀνώτερες ἐμπνεύσεις καί διανοήματα. Εἶναι ὁ ἀληθινὸς ποιητῆς, πού θά ἐξακολουθήσῃ νά γράφῃ ποιήματα καί στήν κατοπινὴ του ἐξέλιξι. Μά γιά νά βγῆ αὐτὸς ὁ ἓνας, πρέπει νά προῦπάρξουν οἱ ἑκατὸ, οἱ ἑκατὸ ἐφηβοὶ μὲ τὴν ἀνικανοποίητη σεξουαλικὴ τους ἐπιθυμία. Κι' ἀκόμα αὐτὸς ὁ ἓνας θά διατηρηθῇ, γιατί ἔχει ἰδιοσυγκρασία ἀσθενικώτερη, γιατί ἓνας σκληρὸς πατέρας τὸν ἐδασάνισε, τοῦκοψε τίς χαρὲς τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς καί τὸν ἔκανε ἐσωτερικὸν ἄνθρωπο· γιατί μιὰ φυσικὴ ἀναπηρία, μιὰ δειλία στή ζωὴ, μιὰ ὀρφάνια, μιὰ ἔλλειψι συγχρωτισμοῦ τὸν ἔκλεισαν μὲς στὸν ἑαυτὸ του.

Ἀλλὰ ἡ σύγχρονη ἐποχὴ ἄλλαξε τίς συνθήκες τῆς ζωῆς. Δέν υπάρχουν πιά ἐφηβοὶ πού ἐπὶ χρόνια νά πηγαίνουν κάθε μεσημέρι νά στέκονται στήν ἀπέναντι γωνιά τοῦ παρθεναγωγείου, γιά νά δοῦν τὴν ἐκλεκτὴ τους πού θά σχολάσῃ, καί νά πᾶν ὕστερα νά ἐπιδοθοῦν στή συγγραφὴ στίχων πού θά τοὺς ὑπαγορεύῃ ἡ ἐρωτικὴ διέγερσι ἀπὸ τὸ τυχαῖο βλέμμα τῆς ἀνύποπτης — πολλὰ φορὲς — ἐκλεκτῆς. Δέν εἶναι ἀνάγκη πιά νά περιμένῃ κανένας πότε θάρθη ἡ Πρωτοχροινιά, ἢ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἢ ἄλλη γιορτὴ γιά νάρρη τὴν εὐκαιρία νά δῆ ἀπὸ κοντὰ τὴν ἄλφα ἢ τὴ βῆτα, πού θά πάῃ μὲ τοὺς δικούς της νά κάνῃ ἐπίσκεψι σ' ἓνα φιλικὸ σπίτι.

Σήμερα, πού βλέπει κανένας ὅποιον θέλει κι' ὅποτε θέλει, πού μπορεῖ νά πιάσῃ εὐκολα γνωριμίες καί κουδέντες, πού μπορεῖ νά μιλήσῃ καί νά πάρῃ ἀπάντησι, πού ἡ σιωπὴ τῆς μιάς θά τὸν κάνῃ νά στραφῇ ἄλλοῦ ὅπου θά συναντήσῃ ὅ,τι ποθεῖ ἢ ψυχὴ του· σήμερα πού δέν υπάρχουν ἐφηβοὶ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἐξιχνίασι τῆς σημασίας ἑνὸς γυναικεῖου βλέμματος, μὰ προχωροῦν ἀφῶδα

στο σκοπό τους, παίρνοντας θάρρος από τους ελεύθερους τρόπους και το προκλητικό ντύσιμο και τόσες άλλες ελευθερίες, σήμερα που έχει καθένας έρωμένη από δεκατεσσάρω ή δεκαπέντε χρονώ, δηλαδή δέκα τολιγώτερο χρόνια νωρίτερα από άλλοτε, το προστάδιο της έρωτικής επιθυμίας εκμηδενίζεται κι' ο άνθρωπος, που απολαμβάνει πιά, βέβαια δέν έχει κανένα λόγο να φτιάνη στίχους. Πολλές φορές και στην ώριμη ήλικία και στους μη ποιητές έρχεται ή επιθυμία να γράφουν στίχους. Είναι ή εποχή που ένα σφοδρό έρωτικό αίσθημα τους συγκλονεί. Μά μόλις κατακτήσουν τή γυναίκα που ποθοῦν, ή επιθυμία αυτή παύει. Είναι δέ παρατηρημένο ότι όλα τα μεγάλα έρωτικά ποιήματα είναι για έρωμένες που δέν κατόρθωσαν οι έραστές-ποιητές να τις κατακτήσουν, δηλαδή στο στάδιο της ανικανοποίητης επιθυμίας. Παρ' Δάντε για τή Βεατρίκη, Πετράρχης για τή Λάουρα κ.λ.π.

Απ' τ' άλλο μέρος ή διάδοση του άθλητισμού και ή χρεωκοπία της πατριωτικής ιδέας και του έθνικισμού, άφείρεσαν άλλα σημαντικά ελατήρια απ' τήν ποίηση. Έτσι, λιγότεφε ο αριθμός των ανθρώπων που έγραφαν στίχους κι' ανάμεσα από τους όποιους έβγαίνουν οι κατοπινοί άληθινοί ποιητές.

**

Αλλά τί έγιναν εκείνοι που βρέθηκαν ποιητές κατά τήν μεταπολεμική περίοδο; Ποιητές ώριμοι; Γιατί έπαψαν να γράφουν; Κ' έδω οι λόγοι είναι καθαρά συνδεμένοι με το περιβάλλον. Η ποίηση είναι κυριώτατα άπεικόνιση της συναισθηματικής ζωής. Κ' ή συναισθηματική ζωή σήμερα βρίσκεται στη φοβερώτερη κατάπτωση. Η έπίδραση του Εύρωπαϊκού πολέμου δέν έφερε μόνο τα ψυχικά πολεμικά τραύματα, που τόσο άριστοτεχνικά έπερίγραψε ο Φρόντ και που τόσο έτσάκισαν τήν ευαισθησία μας, μά έδημιούργησε τόν δξύτερο άγώνα της ζωής. Η εποχή δέν άνέχεται πια άργόσχολους και ρομαντικούς. Χρειάζεται δουλειά έντατική, άγώνας, τρέξιμο, έφευρετικότητα. Ακόμα, ο άνθρωπος κυττά πώς θά γελάση το διπλανό του, πώς θά πη ψέμματα, πώς θ' άπατήση, για να του πάρη τή δουλειά, για να μπορέση να ζήση. Δέν υπάρχει πια έμπιστοσύνη, ούτε φιλανθρωπία. Ο άλλος άδιαφορεί, άν

ζής, ή πεθαίνης, ή αν είσαι ποιητής. Έπικράτησε, κύριε, για να ζήσης! Και πρέπει κανένας να εκμεταλλεύεται κάθε στιγμή. Από το πρωί ως το βράδυ. Ούτε μεσημέρι, ούτε άνάπαψη, ούτε Κυριακή, ούτε γιορτή, ούτε καλοκαίρι. Άλλοιώς, σου πήραν το ψωμί από το στόμα.

Ένας λόγος αυτός. Η σκληρή ανάγκη της ζωής κ' ή έλλειψη ψυχικής γαλήνης. Έπειτα, πώς να συγκινήση πια τόν ποιητή ο φίθυρος της λεύκας, που δέν ακούγεται πια, γιατί τόν σκεπάζει ο μοτέρ του Τσέπελιν, το έπιβατικό άεροπλάνο των εκατοτριανταδύο θέσεων και των διακοσίων μιλιών τήν ώρα; Πώς να συγκινήση πια τόν ποιητή ή «άπληρη κορασιά», που, ή θά του μιλά για τήν ψήφο και τα δικαιώματα της γυναίκας ή για το χοροδιδασκαλείο, ή θά τόν ρωτά πόσο βγάζει το μήνα, για να δη αν είναι άνθρωπος που πρέπει να υπολογίση σε γάμο; Ο παλιός ίππότης ξεκαβάλλησε πια τ' άλογο του. Δέν έχει ίππον, έχει αυτοκίνητον. Και τ' αυτοκίνητα δέν τα οδηγούν πια ίππότες, μά οι γνωστοί μας «σωφφέρ». Η άπόσταση λοιπόν που χωρίζει έναν παλαιϊκόν ίππότη από ένα σύγχρονο σωφεράκι, είναι ή ίδια που χωρίζει και τήν προπολεμική ποιητική άντίληψη από τή σημερινή.

**

Όσα είπαμε παραπάνω σχετίζονται με τους ποιητές που έπρόκειτο να φανούν και με τους ποιητές που φάνηκαν, αλλά ή ζωή τους είναι έξαρτημένη από τις κοινωνικές άνάγκες.

Υπάρχει όμως και μια άλλη τάξη ποιητών. Εκείνοι που είναι κοινωνικά και υλικά ανεξάρτητοι κ' εκείνοι που από τήν ήλικία τους είναι πια φτασμένοι και δέν μπορούν εύκολα να επηρεασθούν από τις νεώτερες συνθήκες. Αυτοί είναι οι δυστυχέστεροι. Γιατί αυτοί, άπερίσπαστοι από κάθε άλλη έγνοια, νοιώθουν το βάρος του αντιποιητικού περιβάλλοντος της εποχής.

Τα μεγαλύτερα θέματα που άπασχόλησαν τήν ποίηση ήσαν ο Έρωτας, ή Πατρίδα, ή Φύση. Ο,τι ήταν να είπωθή γι' αυτά, είπώθη και το υπόλοιπο καταποντίστηκε μαζί με τή χρεωκοπία των ιδεών αυτών, ή άκριβέστερα, με τήν μετατροπή τους. Η μετατροπή τους είναι αντιποιητική, γιατί είναι

ἀντισυναισθηματική. Δὲν μπαίνουν εἰς τὰ θέματα σὰ ποιητικά περβάζια. Ἐβγήκαν νέα σύμβολα σύμβολα, δυναμικά, πού ὕμνει ἢ σύγχρονη ἀνθρωπότητα. Μὰ δὲν εἶναι νοητὴ ἀκόμα ἡ ποιητικὴ ἔκφραση τῶν συμβόλων αὐτῶν. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε ἀπόπειρα γιὰ νὰ ὑμνηθῆ ὁ σιδηρόδρομος, ἡ μηχανή, ὁ μεταλλωρύχος, ὁ ἐργάτης, τὸ χρηματιστήρια, ἡ κοσμικὴ συγκέντρωση, δὲν ἔχει ἀξία περισσότερη ἀπὸ μιὰ παραδοξολογία. Ἄλλοι ἀποπειράθηκαν νὰ μπᾶσουν στὴν ποίηση τὸν κυβισμό, τὰ σχήματα, τοὺς ἀριθμούς, τὰ χρώματα, τὰ διάφορα εἶδη τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων, τίς μουσικὲς νότες κι' ἕνα σωρὸ ἄλλες παραδοξολογίες. Μὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἦταν ποίηση. Ἐσθῆσαν οἱ ἀπόπειρες αὐτές, μὲν γινῆθηκαν, ἀφοῦ προκάλεσαν λίγα ἀβίαστα γέλοια. Καὶ πρῶτοι πού τὰ καταδίκασαν, ἦσαν οἱ ἴδιοι κατασκευαστές τους, πού ὄντας δίχως πίστη καὶ μόνο μὲ πνεῦμα ἀρριβισμού, τὰ ἐγκατάλειψαν ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα, καὶ ἡ καταπίεσθαι σὲ ἄλλους νεωτερισμούς, ἢ βρῆκαν ἄλλη καλύτερη δουλειὰ καὶ παράτησαν καὶ ποίηση καὶ ποιήματα.

* *

Μέσα στὴ γενικὴ αὐτὴ κατάπτωση τῆς ποιητικῆς ἐμπνοῆς, πού ξεθεμέλιωσε τὴ γενεὰ τῶν ποιητῶν, εἶναι εὐκολονόητο πῶς σαρώθηκαν κ' οἱ ἀναγνώστες τῶν ποιητῶν. Γιατὶ πρῶτα-πρῶτα σαρώθηκε ἡ μόρφωση κι' ὁ καιρὸς πού ὑπῆρχε ἄλλοτε γιὰ νὰ ἐκπαιδευθῆ συμπληρωματικὰ ὁ ἀναγνώστης. Βάλτε ἕνα δικηγόρο, ἕναν μορφωμένο ἄς ποῦμε, νὰ διαβάσῃ ἕνα τραγοῦδι τοῦ Παλαμά. Εἶναι Ἑλληνικὰ γραμμένο. Μπορεῖ νὰ τὸ διαβάσῃ; Ὁχι. Γιατὶ ὅλες τίς μελωδικὲς συνιζήσεις θὰ τίς μεταβάλῃ σὲ χασμωδίες. Κι' ἂν τὸν ρωτήσετε καὶ τί λέει αὐτὸ πού διάβασε, δὲ θὰ ξέρῃ νὰ σᾶς ἀπαντήσῃ. Εἶναι ὁ μεταπολεμικὸς ἀνθρώπος, πού δὲν προσέχνη, πού δὲν ἐμβαθύνει, πού δὲν ἔχει καιρὸ νὰ διαβάσῃ, νὰ αἰστανθῆ, πού κατάργησε τὰ κόμματα καὶ γράφει μικρὲς φράσεις μὲ τελεῖτες, πού ὅλη του ἡ ἐγκυκλοπαιδικὴ μάθηση εἶναι ἡ τρίτη σελίδα τῶν καθημερινῶν ἐφημερίδων.

Τὸ ποίημα ἔχει ἐσωτερικότητα καὶ ψυχισμό. Τὴν στιγμὴ, πού ἡ ἐποχὴ μας στερεῖται ἀπὸ τίς ἰδιότητες αὐτές, ἡ ποίηση ἀποσύρεται. Κι' αὐτὸ εἶναι γιὰ τιμὴ τῆς. Τὸ ρο-

μάντισο παράδόθηκε στὶς ἀπαιτήσεις τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς. Τὸ κοσμοπολιτικὸ μυθιστόρημα δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸν Ντοστογιέβσκη, οὔτε καὶ μὲ τὸ Δουμᾶ ἀκόμα. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δρομολογία σιδηροδρόμων, λίστες ξενοδοχείων, συνταγὲς κοκτέιλ, παραδοξολογίες παραλληλισμοὺς καὶ ἀπειρηγὴ ἐπιφανειακότητα. Αὐτὰ θὰ βρῆτε σημειωμένα στὸ καρνέ ἐνὸς μυθιστοριογράφου, πού ἔχουν σήμερα κατανάλωση τὰ βιβλία του. Ἄδιαφορὴ ἂν θὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὸ θάνατό του. Ἐνδιαφέρεται στὸ τί θὰ τοῦ μετρήσῃ ὁ ἐκδότης του. Ἐ, λοιπόν, μπροστὰ σὲ τέτοιους συμβιβασμούς, ἡ ποίηση ἐστάθη ἀντρικά. Δὲ δέχτηκε κανένα παζάρεμμα. Ἰεμάτη ἀηδία ἔκανε μιὰ μεταβολὴ καὶ ἀξιοπρεπέστατα ἀπεχώρησε. Μερικοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν τραδοῦν ἀπὸ τὸ χιτῶνα. Μ' αὐτὴ τοὺς ἔχει γυρισμένα τὰ νῶτα. Κι' αὐτοὶ οἱ μερικοὶ εἶναι τὸ θέαμα τῶν νέων ποιητῶν.

* *

Εἶπαν ὅτι ἡ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητας εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ὁ ἀνθρώπος ἔχει τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὴν ὄριμη, τὴν γεροντικὴν, ἔτσι κ' ἡ ἀνθρωπότητα. Κι' ὅπως στὴ λογοτεχνία ὁ ἀνθρώπος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ποίηση, γιὰ νὰ περάσῃ ἐπειτα στὴν πρόζα καὶ νὰ καταλήξῃ σὰ γεράματα στὴν κριτικὴ, ἴσως νὰ συμβαίη τὸ ἴδιο καὶ στὸ προκείμενο. Ἡ ἀνθρωπότητα ἀρχισε μὲ τὴν ποίηση στὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίαν. Τώρα, πού ἄφησε τὴν ποίηση καὶ πέρασε στὴν πρόζα, ἴσως νὰ διατρέχῃ τὴν ὄριμη ἡλικίαν τῆς. Εἶναι μιὰ ὑπόθεση, πού δὲν ἐπιμένω νὰ τὴν ὑποστηρίξω. Τὸ γεγονὸς εἶναι ἕνα, ὅτι ἡ ποίηση σήμερα εἶναι πιά χρεωκοπημένη καὶ τὸ γεγονὸς αὐτὸ νομίζω πῶς τὸ ἐξήγησα παραπάνω αἰτιολογικά.

Θὰ μπορούσε λοιπόν νὰ πῆ κανένας συμπερασματικά, ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, τὰ ἀκόλουθα:

1ον) Ἡ ἐμφάνιση τῆς ποίησης εἶναι φαινόμενο κυριώτατα σεξουαλικό, συγχρονισμένο μὲ τὴν ἐκδήλωση τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν. Ὅσο ἡ ἐξέλιξη τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν ἐλαττώνει τὴν περίοδο τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας καὶ ἐπιταχύνει τὴν ἐποχὴ τῆς ἐρωτικῆς ἱκανοποίησης, τόσο καὶ λιγοστεύουν οἱ ποιητὲς πού πρόκειται νὰ φανοῦν.

2ον) Τὸ περιεχόμενο τῆς πράξης εἶναι κυριώτατα συναισθηματικὸ καὶ ἐξαρτημένο ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Ὅσο τὸ περιβάλλον ἐλαττώνεται σὲ συναισθηματικότητα, τόσο καὶ ἡ ποιητικὴ ἐμπνοὴ ἐλαττώνεται. Ἡ αὐξήσις τῆς μηχανικῆς ζωῆς, ἡ ἐντασὴ τῆς βιοπάλης, ἡ ἐλευθεριότης τῶν ἠθῶν, ἡ ἔλλειψη γαλήνης, ὁ ξεπεσμός τῶν ἐννοιῶν ποῦ ὑμνοῦσε ἡ ποίηση κλπ. εἶναι τὰ μεγάλα χτυπήματα στὴ σύγχρονη συναισθηματικὴ ζωὴ ποῦ ἔφεραν τὴν ποιητικὴν στειρότητα.

3ον) Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔφεραν μοιραῖα τὴν ἔλλειψη τῆς ποιητικῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ποιητικῆς ἀντίληψης τοῦ σύγχρονου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ποῦ μὴ διαθέτοντας χρόνον καὶ ποῦ μὴ ἔχοντας βαθειὰ μόρφωση,

ἔπαψε πιά νὰ διαβάζη καὶ νὰναι σὲ θέση νὰ ἐκτιμῆσῃ καὶ τὰ ποιητικὰ ἀριστουργήματα ἀκόμα ποῦ μᾶς ἄφησαν οἱ περασμένοι αἰῶνες.

4ον) Κάθε ἀπόπειρα νεωτεριστικῆς μετατόπισῃς τῆς ποίησης ἀπὸ τὰ βασικά της θεμέλια, τόσο σὲ ἔκφραση, ὅσο καὶ σὲ περιεχόμενο, εἶναι καθαρὴ οὐτοπία. Ἐπειδὴ εἶναι καθαυτὸ ἀντιποιητικὴ καὶ καταδικασμένη ν' ἀποτύχη.

Τὰ συμπεράσματα αὐτὰ εὐνόητο πὼς ἀφοροῦν τὸ μεγάλο κοινό. Κι' εὐνόητο πὼς πάντα θὰ ὑπάρχουν οἱ ὀλίγοι, ποῦ δὲν θὰ πάψουν νὰ δοκιμάζουν τὴ μεγαλύτερη αἰσθητικὴ συγκίνηση καὶ νὰ λησμονοῦν τὴν ἀηδία τῆς καθημερινότητος, διαβάζοντας λίγους καλοὺς παλιούς στίχους.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΞΑΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΣΕΧΩΦ

ΓΑΜΟΣ ΑΠΟ ΣΥΜΦΕΡΟ

Α'

Στὸ σπίτι τῆς χήρας Μίμπρινας, στὸ στενὸ τῶν Πέντε Σκυλιῶν, ἔχουν στρώσει τραπέζι γάμου. Δειπνοῦν εἴκοσι τρεῖς ἄνθρωποι· ἀπ' αὐτοὺς ὀκτὼ τίποτε δὲν τρῶνε, μισονυστάζουν καὶ παραπονιοῦνται, πὼς ἔχουν ἀναγούλα. Τὰ κεριά, οἱ λάμπες καὶ ὁ κουτσοπολυέλαιος, παρμένος δανεικὰ ἀπὸ τὸ τρακτῆρι (*), καίνε τόσο λαμπερά, ποῦ ἕνας προσκαλεσμένος στὸ δεῖπνο, κάποιος τηλεγραφητής, κάθε τόσο ἀρχίζει ὀμιλία γιὰ τὸν ἠλεκτρισμὸ χωρὶς καμμία σχέση καὶ νόημα μὲ τίς ἄλλες ὀμιλίες. Γι' αὐτὸν τὸ φωτισμό, γιὰ τὸν ἠλεκτρισμὸ, προφητεύει μεγάλο μέλλον. Ὅλοι ὁμῶς τὸν ἀκοῦνε μὲ κάποιον περιφρόνηση.

— Ἠλεκτρισμός! μουρμουρίζει ὁ κοιμπάρος μὲ θολωμένα μάτια, κοιτάζοντας τὸ πιάτο του. Κατὰ τὴ δική μου ἰδέα τὸ ἠλεκτρικὸ φῶς εἶναι μιὰ κατεργαριά καὶ τίποτε ἄλλο. Χώνουν ἐκεῖ ἕνα καρβουνάκι καὶ νομίζουν πὼς θὰ μᾶς βουλώσουν τὰ μάτια. Ὅχι, ἀδερφέ, σὰ θέλεις, νὰ μοῦ δώσεις φωτισμό, νὰ μοῦ δώσεις ὄχι καρβουνάκι μὰ κάτι πιὸ χειροπιαστό, κά-

(*) Κέντρο τῶν λαϊκῶν προπάντων τάξεων, ὅπου πίνουν τσάι.

τι ποῦ ἀνάβει, ποῦ νὰ μπορεῖς νὰ τῶχεις σὲ ὑπόληψη.

— Νὰ βλέπατε μιὰ ἠλεκτρικὴ συστοιχία ἀπὸ τί εἶναι καμωμένη, λέει ὁ τηλεγραφητής καμαρώνοντας, τότε διαφορετικὰ θὰ σκεπτόσαστε.

— Οὔτε θέλω νὰ τὴν δῶ. Αὐτὰ εἶναι κατεργαριές. Γελοῦν τὸν κοσμάκη καὶ τοῦ βγάζουν τὸ τελευταῖο ζουμί. Τοὺς ξέρουμε ἐμεῖς αὐτοὺς τοὺς... Καὶ Σεῖς, κύριε, — δὲν ἔχω τὴν τιμὴ νὰ ξέρω τὸ νομιά Σας, — ἀντὶ νὰ ὑποστηρίζετε κάθε κατεργαριά, καλύτερα θὰ κάνετε νὰ πιεῖτε καὶ νὰ βάνετε καὶ στοὺς ἄλλους.

— Εἶμαι σύμφωνος μαζί σας σὲ ὅλα, λέει μὲ βραχνιασμένη φωνὴ τενόρου ὁ γαμπρὸς Ἀπλόμπωφ, ἕνας νέος μακρολαίμης, μὲ κάτι μαλλιά ὀρθια σὰν γουρουνότριχες στὸ κεφάλι. Γιατί νὰνοίγετε σοβαρὲς ὀμιλίες; Κ' ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος νὰ μιλήσω σοβαρὰ γιὰ κάθε ἀνακάλυψη, μὰ δὲν εἶναι ἡ ὥρα κατάλληλη. Καὶ Σὺ, τί γνώμη ἔχεις, ἀγαπητὴ μου; γυρίζει καὶ λέει στὴν νύφη, ποῦ κάθεται πλαῖ του.

Ἡ νύφη Ντάσεγκα, ποῦ ἔχει στὸ πρόσωπό της γραμμένες ὅλες τίς ἀρετές, ἔξω ἀπὸ τὴν ἰκανότητα νὰ σκέπτεται, κοκκινίζει καὶ λέει:

— Θέλουν νὰ δεῖξουν τὴ σπουδὴ